
Mundaka Upanishad

ముణ్డకోపనిషత్

Document Information

Text title : muNDakopaniShat

File name : mundaka.itx

Category : upanishhat, svara

Location : doc_upanishhat

Author : Vedic Rishis

Transliterated by : Kim Paulsen

Proofread by : Avinash Sathaye, P.P.Narayanaswami. John Manetta, NA

Description-comments : 5/108; Atharva Veda, Mukhya upanishad

Latest update : July 20,1999, November 5, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

November 5, 2022

sanskritdocuments.org

ముణ్డకోపనిషత్

॥ శ్రీః ॥

॥ ముణ్డకోపనిషత్ ॥

ఓం భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవా భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః ।

స్థిరైరశ్లేస్తుష్టువాః సస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః ॥

స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।

స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥

॥ ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః ॥

॥ ఓం బ్రహ్మణే నమః ॥

○

॥ ప్రథమముణ్డకే ప్రథమః ఖణ్డః ॥

ఓం బ్రహ్మో దేవానాం ప్రథమః సంబభూవ విశ్వస్య కర్తా
భువనస్య గోప్తా । స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యాప్రతిష్ఠామథర్వాయ
జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ ॥ ౧॥

అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మైథర్వాయ తం

పురోవాచాఙ్గిరే బ్రహ్మవిద్యామ్ ।

స భారద్వాజాయ సత్యవాహాయ ప్రాహ

భారద్వాజోఽఙ్గిరసే పరావరామ్ ॥ ౨॥

శౌనకో హ వై మహాశాలోఽఙ్గిరసం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ ।

కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతీతి ॥ ౩॥

తస్మై స హోవాచ ।

ద్వే విద్యే వేదితవ్యే ఇతి హ స్మ

యద్బ్రహ్మవిదో వదన్తి పరా చైవాపరా చ ॥ ౪॥

తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదోఽథర్వవేదః
శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిషమితి ।
అథ పరా యయా తదక్షరమధిగమ్యతే ॥ ౫॥

యత్తద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రమవర్ణ-
మచక్షుఃశ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్ ।
నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం
తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః ॥ ౬॥

యథోర్ణనాభిః సృజితే గృహ్లాతే చ
యథా పృథివ్యామోషధయః సంభవన్తి ।
యథా సతః పురుషాత్కేశలోమాని
తథాఽక్షరాత్సంభవతీహ విశ్వమ్ ॥ ౭॥

తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్నమభిజాయతే ।
అన్నాత్ప్రాణో మనః సత్యం లోకాః కర్మసు చామృతమ్ ॥ ౮॥

యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యస్య జ్ఞానమయం తపః ।
తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామ రూపమన్నం చ జాయతే ॥ ౯॥

॥ ఇతి ముణ్ణకోపనిషది ప్రథమముణ్ణకే ప్రథమః ఖణ్డః ॥

॥ ప్రథమముణ్ణకే ద్వితీయః ఖణ్డః ॥

తదేతత్సత్యం మస్త్రేషు కర్మాణి కవయో
యాన్యపశ్యంస్తాని త్రేతాయాం బహుధా సంతతాని ।
తాన్యాచరథ నియతం సత్యకామా ఏష వః
పథాః సుకృతస్య లోకే ॥ ౧॥

యదా లేలాయతే హ్యుర్విః సమిధే హవ్యవాహనే ।
తదాఽఽజ్యభాగావన్తరేణాఽఽహుతీః ప్రతిపాదయేత్ ॥ ౨॥ (ప్రతిపాదయేచ్ఛుద్ధయా
హుతమ్)

యస్యాగ్నిహోత్రమదర్శమపౌర్ణమాస-
మచాతుర్మాస్యమనాగ్రయణమతిథివర్జితం చ ।
అహుతమవైశ్వదేవమవిధినా హుత-
మాసప్తమాంస్తస్య లోకాన్ హినన్తి ॥ ౩॥

కాలీ కరాలీ చ మనోజవా చ

సులోహితా యా చ సుధూమ్రవర్ణా ।

స్ఫులిజ్గినీ విశ్వరుచీ చ దేవీ

లేలాయమానా ఇతి సప్త జిహ్వాః ॥ ౪॥

ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం

చాహుతయో హ్యోదదాయన్ ।

తం నయన్వేతాః సూర్యస్య రశ్మయో యత్ర (తన్నయన్వేతాః)

దేవానాం పతిరేకోఽధివాసః ॥ ౫॥

ఏహ్యోహీతి తమాహుతయః సువర్చసః

సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి ।

ప్రియాం వాచమభివదన్తోఽర్చయన్త్య

ఏష వః పుణ్యః సుకృతో బ్రహ్మలోకః ॥ ౬॥

ప్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్జరూపా

అష్టాదశోక్తమవరం యేషు కర్మ ।

ఏతచ్ఛ్రేయో యేఽభినన్దన్తి మూఢా

జరామృత్యుం తే పునరేవాపి యన్తి ॥ ౭॥

అవిద్యాయామన్తరే వర్తమానాః

స్వయం ధీరాః పణ్ణితంమన్యమానాః ।

జ్ఞస్యమానాః పరియన్తి మూఢా

అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥ ౮॥

అవిద్యాయాం బహుథా వర్తమానా వయం

కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః ।

యత్కర్మిణో న ప్రవేదయన్తి రాగా-

త్తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చ్యవన్తే ॥ ౯॥

ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం

నాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయన్తే ప్రమూఢాః ।

నాకన్య పృష్టే తే సుకృతేఽనుభూత్వేమం

లోకం హీనతరం వా విశన్తి ॥ ౧౦॥

తపఃశ్రద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే

శాన్తా విద్వాంసో భైక్ష్యవర్యాం చరన్తః ।
 సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాన్తి
 యత్రామృతః స పురుషో హ్యవ్యయాత్మా ॥ ౧౧॥
 పరీక్ష్య లోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో
 నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన ।
 తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్
 సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్ ॥ ౧౨॥
 తస్మై స విద్వానుపసన్నాయ సమ్యక్
 ప్రశాన్తచిత్తాయ శమాన్వితాయ ।
 యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం ప్రోవాచ
 తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్ ॥ ౧౩॥
 ॥ ఇతి ముణ్ణకోపనిషది ప్రథమముణ్ణకే ద్వితీయః ఖణ్డః ॥

౨

॥ ద్వితీయ ముణ్ణకే ప్రథమః ఖణ్డః ॥
 తదేతత్సత్యం
 యథా సుదీప్తాత్వావకాద్విస్ఫులిక్లాః
 సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః ।
 తథాఽక్షరాద్వివిధాః సోమ్య భావాః
 ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి ॥ ౧॥
 దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషః సభాహ్యోభ్యన్తరో హ్యజః ।
 ఆప్రాణో హ్యమనాః శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః ॥ ౨॥
 ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనః సర్వేన్ద్రియాణి చ ।
 ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ ॥ ౩॥
 అగ్నిర్మూర్ధా చక్షుషీ చన్ద్రసూర్యౌ
 దిశః శ్రోత్రే వాగ్విష్పతాశ్చ వేదాః ।
 వాయుః ప్రాణో హృదయం విశ్వమస్య పద్యాం
 పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాన్తరాత్మా ॥ ౪॥
 తస్మాదగ్నిః సమిథో యస్య సూర్యః

సోమాత్పర్జన్య ఓషధయః పృథివ్యామ్ ।
 పుమాన్ రేతః సింశ్చతి యోషితాయాం
 బహ్విః ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః ॥ ౫॥

తస్మాదృచః సామ యజ్ఞాః పి దీక్షా
 యజ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ ।
 సంవత్సరశ్చ యజమానశ్చ లోకాః
 సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః ॥ ౬॥

తస్మాచ్ఛ దేవా బహుధా సంప్రసూతాః
 సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాః సి ।
 ప్రాణాపానౌ వ్రీహియవౌ తపశ్చ
 శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ ॥ ౭॥

సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మా-
 త్సప్తార్చిషః సమిధః సప్త హోమాః ।
 సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి ప్రాణా
 గుహాశయా నిహితాః సప్త సప్త ॥ ౮॥

అతః సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మా-
 త్స్వస్థస్తే సిన్ధవః సర్వరూపాః ।
 అతశ్చ సర్వా ఓషధయో రసశ్చ
 యేనైష భూతైస్త్విష్టతే హ్యన్తరాత్మా ॥ ౯॥

పురుష ఏవేదం విశ్వం కర్మ తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్ ।
 ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయాం
 సోఽవిద్యాగ్రన్థిం వికిరతీహ సోమ్య ॥ ౧౦॥

॥ ఇతి ముణ్ణకోపనిషది ద్విత్వీయముణ్ణకే ప్రథమః ఖణ్డః ॥

॥ ద్విత్వీయ ముణ్ణకే ద్విత్వీయః ఖణ్డః ॥

ఆవిః సంనిహితం గుహావరం నామ
 మహత్పదమత్రైతత్సమర్చితమ్ ।

ఏజత్ప్రాణన్నిమిషచ్ఛ యదేతజ్జానథ
 సదసద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞానాద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానామ్ ॥ ౧॥

యదర్చిమద్యదణుభోఃఽణు చ

యస్మిన్లోకా నిహితా లోకినశ్చ ।
 తదేతదక్షరం బ్రహ్మ స ప్రాణస్తదు వాఙ్మనః
 తదేతత్సత్యం తదమృతం తద్వేద్యవ్యం సోమ్య విద్ధి ॥ ౨॥

ధనుర్గృహీత్వాపనిషదం మహాస్త్రం
 శరం హ్యుపాసానిశితం సంధయాత । (సందధీత)
 ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా
 లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య విద్ధి ॥ ౩॥

ప్రణవో ధనుః శరో హ్యోత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే ।
 అప్రమత్తేన వేద్యవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్ ॥ ౪॥

యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్షమోతం
 మనః సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః ।
 తమేవైకం జానథ ఆత్మానమన్యా వావో
 విముఞ్చథామృతస్యైష నేతుః ॥ ౫॥

అరా ఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః ।
 స ఏషోఽన్తశ్చరతే బహుధా జాయమానః ।
 ఓమిత్యేవం ధ్యాయథ ఆత్మానం స్వస్తి వః
 పారాయ తమసః పరస్తాత్ ॥ ౬॥ (పరాయ)

యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యస్యైష మహిమా భువి ।
 దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమ్నాస్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః ॥ (సంప్రతిష్ఠితః)

మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా
 ప్రతిష్ఠితోఽన్నే హృదయం సంనిధాయ ।
 తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తి ధీరా
 ఆనన్దరూపమమృతం యద్విభాతి ॥ ౭॥

భిద్యతే హృదయగ్రన్ధిశ్చిద్యన్తే సర్వసంశయాః ।
 క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ప్రప్తే పరావరే ॥ ౮॥

హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్ ।
 తచ్చుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతిస్తద్యదాత్మవిదో విదుః ॥ ౯॥

న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకం
 నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయమగ్నిః ।

తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం

తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి || ౧౦||

బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ |

అథశ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం వరిష్ఠమ్ || ౧౧||

|| ఇతి ముణ్ణకోపనిషది ద్వితీయముణ్ణకే ద్వితీయః ఖణ్డః ||

3

|| తృతీయ ముణ్ణకే ప్రథమః ఖణ్డః ||

ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే |

తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్స్యనశ్చన్నన్యో అభిచాకశీతి || ౧||

సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో-

౨ నీశయా శోచతి ముహ్యమానః |

జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశ-

మస్య మహిమానమితి వీతశోకః || ౨||

యదా పశ్యః పశ్యతే రుక్మవర్ణం

కర్తారమీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిమ్ |

తదా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ

నిరజ్ఞానః పరమం సామ్యముపైతి || 3||

ప్రాణో హ్యేష యః సర్వభూతైర్విభాతి

విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ |

ఆత్మకీడ ఆత్మరతిః క్రియావా-

నేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః || ౪||

సత్యేన లభ్యస్తపసా హ్యేష ఆత్మా

సమ్యగ్జానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్ |

అన్తఃశరీరే జ్యోతిర్మయో హి శుభ్రో

యం పశ్యన్తి యతయః క్షీణదోషాః || ౫||

సత్యమేవ జయతే నాన్యతం (జయతి)

సత్యేన పన్థా వితతో దేవయానః |

యేనాక్రమన్త్యుషయో హ్యోష్టకామా

యత్ర తతస్సత్యస్య పరమం నిధానమ్ || ౬ ||

బృహచ్చ తద్దివ్యమచిన్త్యరూపం

సూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరం విభాతి |

దూరాత్సుదూరే తదిహాన్తికే చ

పశ్యత్స్విహైవ నిహితం గుహాయామ్ || ౭ ||

న చక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా

నాన్యైర్దేవైస్తపసా కర్మణా వా |

జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధసత్త్వ

స్తతస్తు తం పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః || ౮ ||

ఏషోఽణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యో

యస్మిన్ప్రాణః పంచుధా సంవివేశ |

ప్రాణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం

యస్మిన్విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా || ౯ ||

యం యం లోకం మనసా సంవిభాతి

విశుద్ధసత్త్వః కామయతే యాంశ్చ కామాన్ |

తం తం లోకం జయతే తాంశ్చ కామా-

స్తస్మాదాత్మజ్ఞం హ్యార్చయేద్భూతికామః || ౧౦ ||

|| ఇతి ముణ్ణకోపనిషది తృతీయముణ్ణకే ప్రథమః ఖణ్డః ||

|| తృతీయముణ్ణకే ద్వితీయః ఖణ్డః ||

స వేదైతత్పరమం బ్రహ్మ ధామ

యత్ర విశ్వం నిహితం భాతి శుభ్రమ్ |

ఉపాసతే పురుషం యే హ్యకామాస్తే

శుక్రమేతదతివర్తన్తి ధీరాః || ౧ ||

కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః

స కామభిర్జాయతే తత్ర తత్ర |

పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు

ఇహైవ సర్వే ప్రవలీయన్తి కామాః || ౨ ||

నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో

న మేధయా న బహునా శ్రుతేన ।
 యమేవైష వృణుతే తేన లభ్య-
 స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్ ॥ 3॥ (ఆత్మా వృణుతే)
 నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యోః
 న చ ప్రమాదాత్తపసో వాప్యలిఙ్గాత్ ।
 ఏతైరుపాయైర్యతతే యస్తు విద్వాం-
 స్తస్యైష ఆత్మా విశతే బ్రహ్మధామ ॥ 4॥
 సంప్రాప్యైనమృషయో జ్ఞానతృప్తాః
 కృతాత్మానో వీతరాగాః ప్రశాంతాః ।
 తే సర్వగం సర్వతః ప్రాప్య ధీరా
 యుక్తాత్మానః సర్వమేవావిశన్తి ॥ 5॥
 వేదాన్తవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః
 సంన్యాసయోగాద్యతయః శుద్ధసత్త్వాః ।
 తే బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తకాలే
 పరామృతాః పరిముచ్యన్తి సర్వే ॥ 6॥
 గతాః కలాః పఞ్చదశ ప్రతిష్ఠా
 దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు ।
 కర్మాణి విజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మా
 పరేఽవ్యయే సర్వే ఏకీభవన్తి ॥ 7॥
 యథా నద్యః స్యన్తమానాః సముద్రే-
 ఽస్తం గచ్ఛన్తి నామరూపే విహాయ ।
 తథా విద్వాన్ నామరూపాద్విముక్తః
 పరాత్పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్ ॥ 8॥
 స యో హ వై తత్పరమం బ్రహ్మ వేద
 బ్రహ్మైవ భవతి నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులే భవతి ।
 తరతి శోకం తరతి పాపానం గుహాగ్రన్ధిభ్యో
 విముక్తోఽమృతో భవతి ॥ 9॥
 తదేతద్పచాఽభ్యుక్తమ్ ।
 క్రియావన్తః శ్రోత్రియా బ్రహ్మనిష్ఠాః

స్వయం జహ్వాత ఏకర్షిం శ్రద్ధయన్తః ।
తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేత
శిరోవ్రతం విధివద్యైస్తు చీర్ణమ్ ॥ ౧౦॥

తదేతత్సత్యమృషిరజ్గిరాః
పురోవాచ నైతదచీర్ణవ్రతోఽధీతే ।
నమః పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః ॥ ౧౧॥

॥ ఇతి ముణ్ణకోపనిషది తృతీయముణ్ణకే ద్వితీయః ఖణ్డః ॥
ఓం భద్రం కర్ణభిః శృణుయామ దేవా భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజ్జతాః ।
స్థిరైరజ్జెస్తుష్టువాః సస్తనూభిర్యశేమ దేవహితం యదాయుః ॥
స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।
స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥
॥ ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః ॥
॥ ఇత్యథర్వవేదీయ ముణ్ణకోపనిషత్సమాప్తా ॥

Encoded by Kim Paulsen

Proofread by Avinash Sathaye, P.P.Narayanaswami. John Manetta, NA

—
Mundaka Upanishad

pdf was typeset on November 5, 2022

—
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

